

Inspektion af Statsfængslet Midtjylland,
Fængslet Kærshovedgård
den 12. oktober 2011

ENDELIG

Dok.nr. 12/00346-8/PH

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning.....	4
2.	Generelt	5
3.	Bygningsmæssige forhold mv.....	7
	3.1. Ændringer siden sidst	7
	3.2. Projekter og planer	9
	3.3. Den generelle vedligeholdelsesstand	9
	3.4. Belægningsafdelinger	11
	3.4.1. Kontraktafdelingen	11
	3.4.2. Punktum	12
	3.4.3. Kosmos	15
	3.5. Værksteder mv.....	18
	3.6. Udearealer.....	18
4.	Beskæftigelse.....	19
	4.1. Arbejde	20
	4.2. Undervisning	21
	4.3. Anden godkendt aktivitet.....	21
5.	Fritid	22
6.	Samtaler med talsmændene.....	23
	6.1. Tv-kanaler	23
	6.2. Halalkød	24
	6.3. Imam	25
	6.4. Socialrådgiver.....	26
	6.5. Information	27
	6.6. Opsparing af udgange.....	29
7.	Andre forhold.....	32
	7.1. Lægebetjening mv.....	32
	7.2. Talsmandsordning.....	33
8.	Rapportgennemgang	34
	8.1. Betingelser	35
	8.2. Lidt om sagerne	36
	8.3. Afskæring af partsaktindsigt mv.....	36
	8.3.1. Udtaleret.....	37
	8.3.2. Begrundelse og notatpligt	37

8.4. Ophør	38
8.5. Kompetence	40
Opfølgning	41
Underretning	42

1. Indledning

Som led i Folketingets Ombudsmandens almindelige inspektionsvirksomhed, jf. § 18 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand, foretog ombudsmanden den 18. april 2002 inspektion af Fængselsafdelingen Kærshovedgård. Den 30. januar 2003 afgav ombudsmanden en endelig rapport om denne inspektion. Inspektionen blev fulgt op i opfølgingsrapporter af 23. oktober 2003 og 23. februar 2004 og et afsluttende brev af 15. juli 2004.

Fængslet Kærshovedgård udgør – sammen med Fængslet ved Nr. Snede, som fængslet blev sammenlagt med pr. 1. juli 2001 – Statsfængslet Midtjylland, der med nu tilsammen 326 pladser er Danmarks største fængsel. (Jeg lægger herved til grund, at det fortsat forholder sig sådan, at 12 af de 15 pladser i straf- og isolationsafdelingen i Fængslet ved Nr. Snede indgår i kapaciteten, jf. rapport af 30. januar 2003 om ombudsmandens inspektion den 17. april 2002 af Statsfængslet ved Nr. Snede, og at kapaciteten derfor reelt er 326 pladser).

Den 11. og 12. oktober 2011 foretog ombudsmanden inspektion af Statsfængslet Midtjylland. Denne rapport vedrører inspektionen den 12. oktober 2011 af Statsfængslet Midtjylland, Fængslet Kærshovedgård. Der er udarbejdet en særskilt rapport om inspektionen den 11. oktober 2011 af Statsfængslet Midtjylland, Fængslet ved Nr. Snede.

Inspektionen den 12. oktober 2011 bestod af en rundgang i dele af fængslet og samtaler med ledelsen, medarbejderrepræsentanter og talsmændene for henholdsvis afdeling A og H om generelle forhold. Samtalen med talsmændene – der begge var nyudnævnte – var én samtale, som de begge deltog i.

Herudover havde ombudsmanden samtale med en enkelt indsat om den indsattes egne forhold.

Fængslets talsmænd og de øvrige indsatte var forud for inspektionen blevet gjort bekendt med inspektionen og med muligheden for at få en samtale om henholdsvis generelle forhold om institutionen og de indsattes egne forhold. Ved inspektionens af-

slutning havde ombudsmanden en samtale med fængslets ledelse om bl.a. de generelle forhold, der var blevet bragt frem under samtalerne med talsmændene.

Talsmændene fik i (enslydende) breve af 25. oktober 2011 en skriftlig opfølgning på samtalerne med dem. I brevene meddelte ombudsmanden, at nærmere angivne forhold ville indgå i rapporten om inspektionen. Fængslet modtog en kopi af brevene med anmodning om at underrette ombudsmanden om to forhold. En sådan underretning har jeg modtaget i et brev af 19. april 2012 fra fængslet.

Den indsatte, som ombudsmanden havde samtale med, modtog også efter inspektionen et skriftligt svar som opfølgning på samtalen med ham.

Under inspektionen afleverede ombudsmanden en skriftlig anmodning om at låne alle akterne i de seneste ti sager, hvori fængslet havde truffet afgørelse om endelig udelukkelse fra fællesskab. Disse sager blev udleveret under inspektionen og er omtalt nedenfor i pkt. 8.

Inspektionen den 12. oktober 2011 af Fængslet Kærshovedgård omfattede først og fremmest de bygningsmæssige ændringer, der er foretaget siden sidste inspektion, beskæftigelsen af de indsatte, fritiden i fængslet og de spørgsmål, der blev rejst af talsmændene. Under inspektionen blev andre forhold også drøftet, men det er kun et af disse forhold, der er omtalt i rapporten.

Jeg har desuden gennemgået det skriftlige materiale, som fængslet har sendt forud for inspektionen efter ombudsmandens anmodning herom.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet Midtjylland, Fængslet Kærshovedgård og Direktoratet for Kriminalforsorgen for at myndighederne kunne få lejlighed til at komme med eventuelle yderligere bemærkninger om faktiske forhold, som rapporten måtte give anledning til. Jeg har ikke modtaget sådanne bemærkninger.

2. Generelt

Fængslet Kærshovedgård er som også nævnt i rapporten fra den sidste inspektion af fængslet et åbent fængsel, der modtager mandlige indsatte med korte domme, dvs. domme på 60 dage eller derunder.

Kapaciteten i fængslet er faldet fra 153 pladser ved inspektionen i 2002 til 129 pladser ved inspektionen i 2011. 32 af pladserne skyldes nedlæggelsen af de fire ottemandsstuer, som fængslet havde ved inspektionen i 2002, jf. rapporten og opfølgingsrapporterne om denne inspektion og nedenfor under pkt. 3.1. Af et brev af 8. marts 2012, som jeg har modtaget fra Direktoratet for Kriminalforsorgen i en generel sag om belægningsituationen i kriminalforsorgens institutioner, der i sin tid er rejst på ombudsmandens eget initiativ, fremgår det, at der i december 2011, dvs. efter inspektionen, er taget 25 yderligere pladser i brug i fængslet, så kapaciteten nu (for tiden) er 154 pladser.

Under inspektionen den 12. oktober 2011 oplyste ledelsen, at de indsatte i gennemsnit opholder sig i fængslet i 22 dage, og at fængslet har ca. 2000 indsættelser om året. Der er således tale om en længere gennemsnitlig opholdstid og færre indsættelser om året nu end i 2002, jf. pkt. 5 i rapporten fra inspektionen dette år. Dengang var den gennemsnitlige opholdstid 15 dage, og der var ca. 3.500 indsættelser om året (men også flere pladser i fængslet).

Det blev også oplyst, at den store udskiftning af indsatte medfører et stort slid på afdelingerne, herunder inventaret. Det skyldes, at de indsatte på grund af deres korte ophold i fængslet ikke tager ansvar for de fysiske omgivelser i samme omfang som de indsatte i de andre åbne fængsler.

Den store udskiftning gør også, at fængslet ikke kan tilbyde de indsatte samme forhold som i de øvrige åbne fængsler med hensyn til undervisning, sundhedsbetjening og bistand af socialrådgiver mv., jf. også pkt. 4.2, 6.4 og 7.1 nedenfor.

Det blev desuden oplyst, at klientellet er blevet dårligere gennem årene. Fængslet får ikke længere det klientel, der i dag afsoner med fodlænke, og flere indsatte får samfundstjeneste nu end tidligere. Blandt de indsatte, som fængslet nu får, er der desuden flere syge og misbrugere end tidligere. Det blev i den forbindelse oplyst, at fængslet havde måttet anskaffe rollatorer, fordi nogle indsatte er så dårlige, når de indsættes, at de kun kan fungere med en rollator, når medicin og alkohol tages fra dem efter indsættelsen.

Ligesom ved sidste inspektion blev det også denne gang oplyst, at der er et stort udsving i belægningsprocenten – mellem 80 og 120 pct. Når der er overbelægning, etableres der dobbeltbelægning på stuerne, hvis det ikke er muligt at overflytte indsatte til andre åbne fængsler. Fængslet kan dog også benytte pladser i de barakker, som fængslet fik sat op efter sidste inspektion, jf. pkt. 3.1. Pladser dette sted benyttes før

de ekstra pladser, som fængslet har som bufferkapacitet i kælderen, jf. omtalen heraf i pkt. 2.2 i rapporten fra den sidste inspektion af fængslet. Det blev i den forbindelse oplyst, at pladserne i kælderen ikke havde været benyttet i flere år.

3. Bygningsmæssige forhold mv.

Fængslets bygninger omfatter flere fritliggende belægningsafdelinger med tilhørende udenomsarealer og værksteder mv., der er fordelt på et større areal. Fængslets belægningsafdelinger er beskrevet nærmere på fængslets hjemmeside, www.sfmj.dk, hvor der også er billeder fra afdelingerne.

Besigtigelsen under inspektionen omfattede kun udvalgte bygninger mv. (afdelingerne A, B, H og Punktum (J2), træværkstedet og det udendørs styrketræningsområde). De bygningsmæssige forhold er også kun omtalt i rapporten i det omfang, jeg har fundet anledning til det. Om de bygningsmæssige forhold henviser jeg i øvrigt til rapporten af 30. januar 2003 om ombudsmandens sidste inspektion af fængslet og opfølgningerne herpå.

3.1. Ændringer siden sidst

Der er sket flere bygningsmæssige ændringer siden inspektionen i 2002. Nogle af disse ændringer fremgår af opfølgingsrapporterne fra denne inspektion, men de nævnes også her.

I 2003 blev der opført en ny lagerhal til træværkstedet.

Samme år blev der opført midlertidige barakker i forbindelse med, at kapaciteten blev udvidet med 50 pladser. De ekstra pladser blev nedlagt igen i 2008, men barakkerne står der stadig. Nogle af pladserne i barakkerne blev på inspektionstidspunktet – og bliver fortsat – benyttet til afdeling Punktum (bygning J2), og efter inspektionen er yderligere pladser i barakkerne taget i brug til afdeling Kosmos (bygning K). Punktum og Kosmos er omtalt nedenfor i pkt. 3.4.2 og 3.4.3.

Barakkerne bruges som tidligere nævnt i øvrigt som bufferkapacitet (og skulle også bruges i forbindelse med en forestående reovering af afdeling A). Det blev under inspektionen oplyst, at barakkerne skulle blive stående netop for at kunne blive brugt som bufferkapacitet. Ledelsen vil gerne have barakkerne væk, da det koster fængslet penge at have barakkerne stående ubeboet, og da der er flere problemer i fængslet, når barakkerne benyttes. Ledelsen nævnte i den forbindelse, at 129 indsatte er en

passende størrelse for et åbent fængsel, og at de fysiske rammer i barakkerne er dårlige. Det blev desuden oplyst, at fængslet ikke tilføres ekstra ressourcer, når barakkerne benyttes som bufferkapacitet.

Jeg går ud fra, at fængslet har gjort direktoratet opmærksom på disse forhold. Selv om jeg har forståelse for, at fængslet med de anførte begrundelser ønsker barakkerne fjernet, har jeg ikke grundlag for at foretage mig noget for at hjælpe fængslet med at få barakkerne fjernet.

I 2005 blev afdeling A bygget om, og der blev opført en tilbygning, hvor der blev etableret et afsnit med seks celler til brug for anbringelse i straffelse mv.

I 2007 blev de fire otte-sengsstuer på afdeling D nedlagt. Lokalerne er nu indrettet som kontor og undervisningslokaler.

I 2008 blev der opført en ny såkaldt kold hal til montageværkstedet. Der blev desuden lagt nyt tag på afdeling G/H og opsat tv på alle stuer. Sidstnævnte skete som følge af en beslutning om, at de indsatte skulle låses inde på deres stuer om natten.

I 2009 blev der opført et nyt træværksted til erstatning for det tidligere træværksted, der brændte i 2008. Afdeling E/F blev desuden totalrenoveret med ny gulvbelægning, radiatorer og celleinventar mv., og der blev opført køkkener på alle afdelinger i forbindelse med, at der blev indført selvforplejning. Fængslets centralkøkken blev således lukket dette år.

I 2010 blev der lagt nyt tag på hovedbygningen og montageværkstedet, og der blev opsat en ny kondenserende kedel i varmecentralen. Afdeling B blev desuden renoveret, bortset fra afdelingens badeværelser.

I 2011 blev der indrettet et nyt fælles opholdsrum på afdeling B. Dette opholdsrum var taget i brug kort tid før inspektionen, i september 2011. Der blev desuden etableret en ny smedje og lagerfaciliteter, som endnu ikke var færdigetableret på inspektionstidspunktet.

Der blev endvidere indrettet en internetcafé og en ekstra grillplads til brug for alle de indsatte, der hidtil kun har haft grillplads ved de enkelte afdelinger.

Videre blev der etableret en cindersbane, dvs. en bane til løb mv. belagt med en blanding af bl.a. knuste slagter og grus, og et udendørs styrketræningsområde.

Siden sidste inspektion er der også indrettet nye faciliteter til personalet, bl.a. et personalehus med overnatningsfaciliteter mv. (i bolig 16). Fængslets lejeboliger er desuden solgt.

Under inspektionen blev det endvidere oplyst, at der er opsat kameraer rundt om hele fængslet.

3.2. Projekter og planer

På inspektionstidspunktet var det besluttet, at afdeling A skulle renoveres i december 2011/januar 2012. Det gjaldt også badeværelser og toiletter på denne afdeling, men ikke afdelingskøkkenet. Badeværelser og toiletter på afdeling B skulle samtidig renoveres.

Der var desuden indkøbt nyt celleinventar mv. til afdeling A.

Det fremgår af Statsfængslet Midtjyllands hjemmeside, at afdeling A er "blevet renoveret og moderniseret, der er kommet nyt inventar på alle celler. Bad og toiletter er også renoveret."

Jeg har noteret mig, at renoveringen af afdeling A er færdig. Jeg går ud fra, at det samme gælder toilet- og baderum på afdeling B.

3.3. Den generelle vedligeholdelsesstand

Blandt det materiale, som ombudsmanden modtog fra fængslet forud for inspektionen, er et referat af et internt byggemøde den 13. oktober 2010 og en rapport om et bygningssyn, der blev afholdt på fængslet den 1. december 2010. Der afholdes ordinære bygningssyn hvert andet år.

Referatet af det interne byggemøde den 13. oktober 2010 indeholder oplysning om planerne med hensyn til vedligeholdelsesarbejder i 2011. Foruden den renovering af afdeling A, der er omtalt i pkt. 3.2, er heri nævnt andre vedligeholdelsesarbejder med beløb, der er afsat til de enkelte opgaver. Der er tale om maling af alle stuer, telefonbokse, opholdsrum og fritidsfaciliteter efter behov, ny gulvbelægning i Gimle (møde-

huset), reparation og vedligeholdelse efter hærværk og renovering af købmandens butik (maling, ny gulvbelægning mv.).

Der er også nævnt andre vedligeholdelsesarbejder, der skulle udføres i 2011 uden angivelse af afsatte beløb, men det fremgår, hvad der i alt skulle afsættes af beløb til bygningsvedligeholdelse i 2011. De andre vedligeholdelsesarbejder omfatter fugning af badeværelser på afdeling E/F, renovering af taget på Gimle, oprydning i det gamle centralkøkken med henblik på at gøre det klar til indretning af fritids- og styrketræningslokale og reparation af taget på landbrugets maskinhus.

I bygningssynsrapportens generelle bemærkninger er det anført, at bygningsmassen og det omgivende terræn generelt var i en god stand. Af arbejder, der burde udføres i 2011, er i bygningssynsrapporten kun nævnt tv-undersøgelse af kloakker og udskiftning af K21 tagsten. Det er præciseret nærmere i oversigten i rapporten over kommende vedligeholdelsesarbejder, hvilke steder i fængslet det drejer sig om. De enkelte vedligeholdelsesopgaver er prioriteret i oversigten.

Om vedligeholdelsesstandarder samlet set i Statsfængslet Midtjylland har fængselsinspektøren i et brev af 30. september 2011, hvormed inspektøren fremsendte materiale til brug for inspektionen, anført følgende:

“Generelt er vedligeholdelsesstandarder noget svingende fra afdeling til afdeling.

(...)

Som det fremgår af det medsendte materiale vedrørende vedligeholdelsesplaner på Kærshovedgård (...) varierer standarder afhængig af hvornår den seneste renovering af afdelingen har fundet sted. Renovering er afhængig af fængslets økonomiske rammer og den belægsmæssige situation.”

Under inspektionen så ombudsmanden som nævnt ikke alle områder i fængslet.

Vedligeholdelsesstandarder af de enkelte afdelinger, herunder inventarer, varierer som anført af fængselsinspektøren. De afdelinger, der blev besigtiget under inspektionen, og som ikke var omfattet af beslutninger om renovering (som det var tilfældet for afdeling A), fremtrådte generelt set i en rigtig god stand (afdeling B), god stand (afdeling H) eller acceptabel stand (afdeling J2). Om afdeling H og J2 henviser jeg i øvrigt til omtalen nedenfor under henholdsvis pkt. 3.4.1 og 3.4.2.

3.4. Belægningsafdelinger

Foruden almindelige belægningsafdelinger (afdelingerne A, B, E, F og G) omfatter belægningsafdelingerne en kontraktafdeling (afdeling H), en alkoholbehandlingsafdeling (afdeling Punktum) og en afdeling med et kursusforløb om sundhed og motion mv. (afdeling Kosmos). Det er kun disse tre afdelinger, der alle er nye siden sidste inspektion, som er beskrevet nærmere i rapporten.

Alle tre afdelinger er også beskrevet nærmere på fængslets hjemmeside.

3.4.1. Kontraktafdelingen

Kontraktafdelingen er ikke en behandlingsafdeling, men en afdeling for indsatte, der ønsker at afsone på en afdeling, der ikke er præget af uro og brug af euforiserende stoffer. Det blev under inspektionen oplyst, at de fleste indsatte på afdelingen er indsatte, der har struktur i deres hverdag, og/eller tidligere har været i behandling. Det blev endvidere oplyst, at der er venteliste til afdelingen.

For at komme på kontraktafdelingen skal de indsatte kunne lægge rene urinprøver. Det er desuden en forudsætning, at den indsatte er i beskæftigelse og bidrager positivt til afdelingen. Beskæftigelsen foregår sammen med de andre indsatte i fængslet på fængslets arbejdspladser, men i fritiden er de indsatte på kontraktafdelingen adskilt fra fængslets andre indsatte.

På fængslets hjemmeside er afdeling H (i øvrigt) beskrevet sådan:

”Mange mennesker ønsker at afsone deres dom under stille og rolige forhold. Fængslet Kærshovedgård har valgt at gøre en større indsats for at hjælpe disse mennesker, der ønsker en afsoning under stille og rolige forhold, på en afdeling der ikke er præget af uro og brug af euforiserende stoffer. Derfor har vi valgt at oprette kontraktafdeling H.

Vi har valgt at orientere alle der indkaldes til afsoning på Kærshovedgård om vores tilbud.

Du kan, og bør måske overveje om det er noget for dig at afsone på denne afdeling.

Fordelene ved afsoning på kontraktafdeling H er en afsoning i stille og rolige omgivelser, hvor det sociale og det gode miljø på afdelingen er i højsædet.

Ophold på afdelingen forudsætter:

At den indsatte afholder sig fra indtagelse / besiddelse af enhver form for alkohol og euforiserende stoffer, herunder hash og anabolske steroider og andre dopingmidler.

At den indsatte afgiver urinprøver og/eller alko-testes regelmæssigt. Tilsvarende gælder anden form for undersøgelse af indsattes person.

At den indsatte bidrager positivt til at gøre miljøet på afdelingen så godt som muligt. Uro og konfliktskabende optræden kan ikke tolereres.

At den indsatte forpligter sig til ikke at modtage besøg af indsatte fra andre afdelinger.

At indsatte med en faktisk opholdstid på 60 dage og derunder skal kunne aflægge ren urinprøve fra dag 1.

Er du interesseret i afsoning på afdeling H, eller har yderligere spørgsmål er du velkommen til at kontakte afdeling H på telefon 96604662 for at høre nærmere forud for din afsoning. Ved ankomst til fængslet vil en medarbejder fra afdelingen snarest herefter tage en uddybende samtale med dig.”

Kontraktafdelingen har plads til 25 indsatte og har til huse i bygning H – der ligger sammen med bygning/afdeling G.

Bygningen har – som det også fremgår af pkt. 3.1 – fået nyt tag siden sidst, og afdelingen fremtrådte som nævnt i pkt. 3.3 i en god stand – både udvendig og indvendig. Dog havde flere hynder til møblelementet i fællesrummet huller i betrækket, men det blev oplyst, at der var bestilt nye hynder. Det blev samtidig oplyst, at de indsatte på denne afdeling generelt set er gode til at passe på afdelingen og hinanden.

Der er hegn omkring afdelingen, så de indsatte har eget lukket gårdtursareal. Hegnet er opsat, for at de andre indsatte ikke skal gemme noget på afdelingen.

3.4.2. Punktum

Afdeling Punktum er en afdeling til behandling mod alkoholmisbrug, der blev etableret af fængslet i 2003 i samarbejde med Blå Kors. Behandlingen omfatter også andre

rusmidler (da mange alkoholmisbrugere har et dobbeltmisbrug/sidemisbrug), men alkohol skal være det største misbrug.

I 2011 blev ordningen forsøgsvis udvidet til også at omfatte tilbud til indsatte med stofmisbrug (hash) om at blive afvænnet under opholdet i fængslet. Det er også Blå Kors, der varetager denne behandling.

På fængslets hjemmeside er afdeling Punktum beskrevet sådan:

”Mange mennesker har et stort alkoholforbrug og/eller er stofmisbrugere. For nogen er det så stort, at det er et problem for dem selv, deres familie og deres omgivelser i øvrigt.

Kriminalforsorgen har valgt at gøre en større indsats for at hjælpe disse mennesker, og har derfor indgået en samarbejdsaftale med alkobehandlere fra Punktum, som er en del af Blå Kors.

Der afvikles kortvarige men effektive kurser på Kærshovedgård.

Vi har valgt på forhånd at orientere alle der indkaldes til afsoning på Kærshovedgård om vores tilbud.

Punktum tilbyder herudover samtaler til stofmisbrugere. Der tilbydes individuelle samtaler 2 timer ugentlig eller efter behov pr. person, samt mulighed for fysisk aktivitet 2 eftermiddage om ugen.

Du kan/bør måske overveje om det lige netop er dig der kunne få det bedre ved at være med på kurset/samtalerne.

Fordelene ved at gøre det under afsoningen er, at du blandt andet ikke skal bruge din fritid, at du ikke selv skal betale, og du kan forvente at blive løsladt med nogle 'værktøjer' i bagagen, som kan hjælpe dig fremover.

Er du interesseret, vil du efter indsættelsen blive indkaldt til en samtale med en af behandlerne for at afdække dine problemer.

Du er også velkommen til at ringe til afdeling Punktum på telefon 96604670 eller på 40196402 for at høre nærmere forud for din afsoning.”

Fængslet har en folder fra Blå Kors, der oplyser nærmere om afdelingen og forløbet af en behandling på denne afdeling.

Desuden er der nærmere oplysninger på Blå Kors' hjemmeside (www.blaakors.dk). Det fremgår også heraf, at behandlingen blev akkrediteret af Direktoratet for Kriminalforsorgen i 2007, og at denne akkreditering gælder indtil 2012.

Behandlingen foregår i bygning L, mens de indsatte, der deltager i behandlingen, bor i en barak ved siden af, bygning J2. Der er plads til otte indsatte i denne bygning.

Besigtigelsen under inspektionen af afdeling Punktum omfattede begge bygninger, og under besigtigelsen af afdeling L blev der givet en nærmere orientering om, hvordan behandlingen på afdelingen foregår.

Under denne orientering blev det oplyst, at der er stor søgning til afdelingen, og at der også blandt deltagerne er indsatte, der har været på afdelingen tidligere. Indsatte fra andre åbne fængsler, der ønsker behandling mod alkoholmisbrug, kan søge om at blive overført til afdeling Punktum i Fængslet Kærshovedgård. Der afvikles ti intensive kurser om året, og ca. 80 indsatte gennemfører et kursus hvert år.

Det blev under inspektionen desuden oplyst, at afdelingen indhenter samtykke fra de indsatte, der har deltaget i behandlingen, til at kontakte dem efter ca. tre måneder for at høre, hvordan det er gået dem. Der udleveres et spørgeskema, som mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{3}$ af de indsatte svarer på. Ifølge en nyhed den 11. januar 2012 på www.dr.dk/P4/ Vest er ca. $\frac{1}{4}$ af de indsatte, der har deltaget i kurset, stadig alkoholfrie et år efter løsladelsen.

Under inspektionen blev det videre oplyst, at indsatte, der ikke overholder betingelserne for at være på afdelingen, ikke kan fortsætte på afdelingen, men at det ikke er til hinder for, at de eventuelt senere vil kunne deltage i et nyt kursus på afdelingen.

Bygning L, som behandlingen foregår i, indeholder et fælleslokale og flere mindre lokaler.

Barakken ved siden af (afdeling J2), som de indsatte bor i, indeholder ét fællesrum i midten ved indgangen til afdelingen, og to gange på hver sin side heraf, som de indsatte stuer ligger på.

Fællesrummet er et (relativt lille) køkken/alrum med køkkenelementer mv. i begge sider og et spisebord i midten. Der stod desuden en trepersoners sofa.

Midt på bordet stod der to fyldte askebægre, og der lugtede af røg i lokalet. På en opslagstavle i rummet hang bl.a. Direktoratet for Kriminalforsorgen bekendtgørelse (nr. 907 af 16. juli 2007) om begrænsning af indsatte ret til at ryge i eget opholdsrum.

Ifølge § 1, stk. 1, i denne bekendtgørelse, der er udstedt i medfør af § 14, stk. 3, i lov nr. 512 af 6. juni 2007 om røgfri miljøer, bestemmer indsatte i kriminalforsorgens institutioner, om der må ryges i deres eget opholdsrum. Efter § 2 er det desuden tilladt de indsatte at ryge under besøg i individuelle besøgsrum. Andre steder er det ikke tilladt de indsatte at ryge.

Rygeloven er skærpet siden ombudsmandens sidste inspektion af Fængslet Kærshovedgård, hvor spørgsmålet om rygning på fællesarealer også indgik i rapporten, jf. pkt. 6.8 i rapporten fra dengang. Det fremgår nu også af fængslets husorden af 15. april 2008, at rygning ud over i eget opholdsrum kun er tilladt udendørs (med hensyntagen til brandfare).

Jeg går ud fra, at det vil blive indskærpet over for de indsatte, at det ikke er tilladt at ryge i fælleslokalet på afdeling J2.

Afdeling J2 fremtrådte som tidligere nævnt i en acceptabel vedligeholdelsesmæssig stand, men jeg er enig med fængslet i, at de fysiske rammer ikke er gode.

3.4.3. Kosmos

Kosmos står for Kost, Motion & Sammenhold, jf. fængslets hjemmeside (opdateret pr. 14. februar 2012). Der er tale om et kursusforløb af seks ugers varighed med løbende optag. De indsatte, der deltager i programmet, er således på forskellige niveauer i forløbet.

Kosmos blev oprettet i forbindelse med nedlæggelsen af centralkøkkenet i 2009 med henblik på at få ny beskæftigelse til fængslet. Desuden var der en større gruppe indsatte, der ikke kunne beskæftiges enten på grund af sygdom eller arbejdsvægring. Nogle af de arbejdsvægrende indsatte skabte problemer på arbejdspladserne. Oprettelsen af Kosmos har skabt ro på afdelingerne og arbejdspladserne.

På inspektionstidspunktet var deltagerne i Kosmos indsatte fra de almindelige afdelinger, og der deltog 15 indsatte i kursusforløbet. Pr. 1. januar 2012, dvs. efter inspektionen, er der oprettet en egentlig belægningsafdeling til Kosmos i bygning K. Af Statsfængslet Midtjyllands hjemmeside fremgår det, at afdelingen er opdelt i to afdelinger (K1 og K2), der hver har ni pladser.

Der er tilknyttet 12 medarbejdere, herunder to projektledere til afdelingen, der er blevet en succes. Det blev oplyst, at EU havde fået øje på programmet.

Ombudsmanden så ikke afdeling K, der som nævnt ikke var taget i brug endnu på inspektionstidspunktet, men besøgte og talte med et Kosmoshold lige før deres fælles frokost. Beskrivelsen nedenfor omfatter derfor ikke de (nuværende) bygningsmæssige rammer for afdelingen, men kun en beskrivelse af hvad Kosmos er.

På fængslets hjemmeside er afdeling Kosmos omtalt som en fællesskabsafdeling med et kursusforløb. Afdelingen er i øvrigt i den opdaterede version pr. 14. februar 2012 beskrevet sådan på fængslets hjemmeside:

“(…)

Kosmos er et tilbud for indsatte, der ønsker at ændre deres dagligdag udenfor fængslet, og som ønsker at få større viden om kost, sundhed, hygiejne og fysisk aktivitet/motion til at ændre deres fremtidige livsførelse.

Man skal have en dom på min. 30 dage.

Kosmos er en afdeling, hvor vi vægter relationer, motion og socialt samvær. Her vil du møde engagerede, rummelige og kompetente personaler, som møder dig med åbenhed, respekt og nysgerrighed.

Det er vores mål at skabe rammer og indhold, der støtter, udvikler og fastholder den enkelte, frigøre ressourcer, bryde uhensigtsmæssige mønstre og sætte en positiv udvikling i gang.

Det er en del af konceptet, at man deltager aktivt i såvel de planlagte aktiviteter, som det sociale liv på afdelingen, indsatte og ansatte imellem.

Kost: Under forløbet vil vi snakke om hvad det gør ved kroppen hvis vi ikke får en fornuftig kost. Man vil lære at sammensætte en sund og næringsrigtig dagskost og vil lære at lave maden. Man deltager i indkøb af råvarer.

Motion: Som udgangspunkt vil vi dyrke en eller anden form for motion hver dag. Det vil blive i form af løb, forskellige boldspil, boksetræning, spinning, cykelture i naturen m.v.

Kulturelt: Der kan i forbindelse med forløbet arrangeres kulturelle arrangementer.

Din kondition er målbar – dette sker ved en cooper test, det er vores mål at du forbedrer din kondition under din afsoning, og ved afslutningen vil du være i stand til at løbe 3 km.

Afdelingen er en kontraktafdeling.

De fysiske rammer

KOSMOS er placeret på 2 separate afdelinger K1 & K2 med plads til 9 indsatte på hver afdeling. Alle KOSMOS indsatte spiser måltiderne i fællesskab, og med personalet, og alle indsatte deltager i pligter, madlavning og rengøring på afdelingen.

KOSMOS er dit arbejde mens du afsoner – derfor er det forventeligt at du yder en indsats, og i sidste ende bliver det dig der bliver honoreret for din indsats.”

På fængslets hjemmeside er der også beretninger fra indsatte om opholdet på Kosmos.

Kosmos er også omtalt i Bladet Kriminalforsorgen, nr. 6, 2010 og i Fængselsfunktionæren nr. 5, 2012. Af førstnævnte artikel fremgår det bl.a., at Trygfonden har bevilget penge til fortsættelse af projektet. Den cindersbane, som fængslet har fået anlagt, bruges bl.a. til de løbetests, der indgår i kursusforløbet, og der er, som tidligere nævnt, også opstillet udendørs styrketræningsmaskiner. Under inspektionen blev det oplyst, at det udendørs område oprindeligt var beregnet til de indsatte på Kosmos, men det kan benyttes af alle indsatte i fængslet.

Under inspektionen talte ombudsmanden som nævnt med deltagere fra et hold, der var i gang på det tidspunkt. Til stede var også en ansat, der tidligere var kok i fængs-

lets centralkøkken. Både de indsatte og den ansatte fortalte, hvad de indsatte lavede på dette hold, og hvad deres erfaringer var med at deltage i et sådant hold. De indsatte var meget begejstrede for kursusforløbet, men efterlyste dog bedre orientering om anatomi mv. og (bedre) udstyr til vægttræning.

Med hensyn til det sidste blev det oplyst, at der var planer om et nyt styrketræningslokale. Jeg går ud fra, at der er tale om det fritids- og styrketræningslokale, der skulle indrettes i det gamle centralkøkken, jf. pkt. 3.3.

Jeg går ud fra, at fængslet følger op på de indsattes ønske om bedre orientering om anatomi mv. Om styrketræning henviser jeg til pkt. 5.

Ombudsmandens samtale med Kosmosholdet fandt sted i et spisekøkken i kælderen i administrationsbygningen, som holdet benyttede dengang. Ombudsmanden fik i den forbindelse også vist en lille biograf, som fængslet havde indrettet ved siden af dette køkken. Desuden så ombudsmanden et lokale, hvor der var opsat flere cykler til spinning.

3.5. Værksteder mv.

Under inspektionen besigtigede ombudsmanden det nye træværksted, der er opført i 2009 til erstatning for det tidligere værksted, der brændte i 2008.

Værkstedet er udstyret med moderne maskiner og kraner. Til værkstedet er der et særligt olieringsrum, hvor den maskine, der benyttes hertil, genanvender varme fra udsugningen på værkstedet.

Til værkstedet hører en stor lagerhal til opbevaring af materialer.

Under besigtigelsen fortalte værkmesteren om det arbejde, der udføres på værkstedet. Han oplyste også, at der er god beskæftigelse på værkstedet, der giver overskud. Fængslet Kærshovedgård får løbende leveret de materialer, de skal bruge, og har ingen udgifter ud over løn til værkmestre.

3.6. Udearealer

Som allerede nævnt har fængslet i 2011 fået anlagt en cindersbane og et udendørs styrketræningsområde med flere maskiner. Under ombudsmandens samtale med

talsmændene fra afdeling A og H oplyste de, at de indsatte er glade for dette nye udendørsområde.

Fængslet oplyste desuden, at de indsatte får en skriftlig lamineret vejledning med ud, når de skal benytte styrketræningsredskaberne.

Jeg har noteret mig, at de indsatte får vejledning i brugen af maskinerne med ud, når de skal benytte redskaberne.

Det nye udendørs fitnessområde er ikke omtalt i fængslets husorden, da den som tidligere nævnt er fra april 2008. Det er heller ikke omtalt i de bestemmelser, som fængslet har fastsat den 27. juni 2011 om de indsattes færdsel i fængslet. Jeg går ud fra, at fitnessområdet ikke hører ind under "fritidsområderne, det vil sige inden for de rød/hvide skilte" (eller "en af de plæner, der hører til afdelingerne"), som de indsatte ifølge husordenen frit kan benytte i fritiden, og at de indsatte således ikke har fri adgang her til i fritiden. Hvis denne antagelse er forkert, beder jeg fængslet om at oplyse det, og jeg beder i så fald om også at få oplyst, hvordan det sikres, at de indsatte får en vejledning i brugen af træningsredskaberne, inden de benytter dem.

Jeg anbefaler samtidig fængslet at opdatere husordenen med oplysning om adgangen til dette areal.

4. Beskæftigelse

De indsatte i fængslet har beskæftigelsespligt, jf. straffuldbyrdelseslovens § 38, stk. 1. Beskæftigelsespligten kan opfyldes ved arbejde, undervisning eller anden godkendt aktivitet. Beskæftigelsen kan også bestå i en kombination heraf.

Beskæftigelsesmulighederne for de indsatte i Fængslet Kærshovedgård er omtalt både på fængslets hjemmeside og i fængslets husorden.

Under inspektionen blev det oplyst, at der er beskæftigelse til alle indsatte, og at de kan være i beskæftigelse på tredjedagen efter indsættelsen. På grund af den korte tid, som de indsatte er i Fængslet Kærshovedgård, er mange indsatte imidlertid ikke interesserede i og motiverede for at være beskæftiget under opholdet i fængslet.

Jeg har noteret mig, at mange indsatte ikke er interesserede i at arbejde og svære at motivere til at arbejde, fordi de kun opholder sig kort tid i fængslet. Jeg går dog ud fra,

at personalet stadig bruger tid på at motivere de indsatte, jf. også det oplyste herom i rapporten fra ombudsmandens sidste inspektion af fængslet.

Det var indtrykket, at beskæftigelsesgraden generelt er, og (således) også på inspektionstidspunktet var, rimelig god på trods af dette forhold. Så vidt jeg forstår, er der generelt ikke mange indsatte, der arbejdsvægrer, og jeg går ud fra, at det bl.a. skyldes personalets indsats med hensyn til at motivere de indsatte til at arbejde.

Jeg har endvidere noteret mig, at fængslet bl.a. for at skabe beskæftigelse efter tab af arbejdspladser i forbindelse med nedlæggelsen af centralkøkkenet har oprettet Kosmos, som ifølge det oplyste under inspektionen specielt tager sigte på de indsatte, som det erfaringsmæssigt ellers er svært at få beskæftiget, og at erfaringerne hermed er gode.

4.1. Arbejde

De indsatte har mulighed for at være beskæftiget i det ovenfor nævnte værksted (træfag), der kan beskæftige ca. 15 indsatte. Her udføres en bred vifte af opgaver.

Derudover kan de indsatte være beskæftiget i "grønne fag", der kan beskæftige ca. ti indsatte. Fængslet Kærshovedgård har et økologisk landbrug, hvor der dyrkes korn og kartofler mv., og et areal med skov og pyntegrønt. I 2011 var fængslet også på forsøgsbasis begyndt at dyrke økologiske grøntsager. På hjemmesiden er det nævnt, at fængslet prøver dette nye tiltag, fordi indsatte tit har spurgt, om man ikke kunne dyrke grøntsager til salg på stedet og i området samt for at skabe mere beskæftigelse til de indsatte. Det blev i den forbindelse oplyst, at fængslet indtil videre dyrkede grøntsager til selvforsyning i fængslet, hvor de indsatte skal betale lidt for grøntsagerne. Ombudsmanden så fængslets "kartoffelhus", hvor der var et lille udvalg af økologiske grøntsager til salg i fængslet. Fængslet håber, at fængslet på sigt kan komme til at forsyne produktionskøkkenerne i kriminalforsorgen med økologisk grønt, så kriminalforsorgen kan blive selvforsynende på dette område.

Jeg beder om at få oplyst, hvordan det går med forsøget.

Fængslet har desuden et montageværksted, der beskæftiger mellem ti og 15 indsatte, en smedje, der beskæftiger ca. fem indsatte, et depot og mulighed for beskæftigelse inden for bygningsvæsenet med forskellige håndværksmæssige opgaver.

Endelig er der indsatte, der passer de udvendige arealer mv., og gangmænd på de enkelte afdelinger.

Hvis det er praktisk muligt, kan de indsatte også være beskæftiget med eget arbejde.

4.2. Undervisning

Fordi fængslet kun modtager korttidsafsonere og har en hyppig udskiftning af indsatte, har fængslet, som også nævnt i rapporten fra ombudsmandens sidste inspektion af fængslet, ingen undervisningstilbud, men de indsatte kan være selvstuderende.

Under inspektionen blev det oplyst, at der kommer en studievejleder fra Statsfængslet ved Nr. Snede hver 14. dag.

Der er som tidligere nævnt indrettet (kontor og) undervisningslokaler i de lokaler, der tidligere var ottemands-stuer.

Jeg beder om at få oplyst, hvad disse undervisningslokaler benyttes til.

4.3. Anden godkendt aktivitet

De indsatte, der er tilknyttet Punktum og Kosmos, opfylder beskæftigelsespligten ved at deltage i de pågældende kurser. Disse afdelinger har, som det fremgår ovenfor, plads til henholdsvis otte og 18 indsatte.

Som også nævnt i pkt. 6.4 har direktoratet via satspuljemidlerne bevilget et behandlerårsværk til de korttidsdømte i Fængslet Kærshovedgård med virkning fra medio 2011.

Under inspektionen blev det oplyst, at der kommer en misbrugskonsulent i fængslet. Ifølge fængslets husorden kommer misbrugskonsulenten ("stofbehandlere") en gang om ugen. Behandling mod stofmisbrug i fængslet varetages som tidligere nævnt af Blå Kors og omfatter tilbud om individuel samtaleterapi to gange om ugen og fysisk aktivitet. Ifølge den tidligere nævnte nyhed fra 11. januar 2012 på www.dr.dk/P4/Vest havde 37 indsatte indtil da taget imod tilbuddet.

Jeg beder om at få nærmere oplysninger om, hvordan ordningen med behandling mod stofmisbrug er tilrettelagt i fængslet, og hvilke erfaringer fængslet indtil videre har med denne ordning.

5. Fritid

De indsatte har som nævnt siden ombudsmandens sidste inspektion fået en cindersbane og udendørs styrketræningsområde.

Siden sidste inspektion er der desuden oprettet en café og en internetcafé, som er meget populær blandt de indsatte.

Endvidere er der kommet et fælles grillområde.

Jeg henviser i øvrigt til omtalen af fritidsaktiviteter i fængslet i rapporten fra ombudsmandens tidligere inspektion af fængslet, som jeg går ud fra ikke har ændret sig væsentligt siden dengang.

Talsmændene oplyste, at fængslets motionsrum er under al kritik, men derudover var de tilfredse med aktivitetsmulighederne i fængslet, herunder de fitnessredskaber, der er sat op udendørs.

Ledelsen oplyste, at fængslets motionsrum var lukket helt ned på grund af problemer med hærværk i rummet.

Som tidligere nævnt oplyste ledelsen endvidere, at der er planer om at indrette et nyt motionsrum i det gamle centralkøkken, der er nedlagt efter at fængslet fik selvforplejning. Fængslet regnede med, at det ville ske indenfor ca. 1 år.

På baggrund af disse oplysninger blev motionsrummet ikke besigtiget under inspektionen, men i brevet til talsmændene nævnte ombudsmanden, at han ville følge med i, hvad der videre skete vedrørende spørgsmålet om indretning af et nyt indendørs motionsrum.

Jeg beder således fængslet om at underrette mig, hvis der sker ændringer i fængslets planer med hensyn til indretning af det nye motionsrum, herunder tidsplanen for gennemførelsen heraf.

Det tilføjes, at ombudsmanden forstod det oplyste under inspektionen om, at fængslets motionsrum var lukket "helt ned", sådan, at der var tale om en midlertidig nedlukning. Hvis det er forkert forstået, beder jeg om oplysning herom.

Kosmosholdet tager jævnligt på ture ud af huset.

Jeg beder fængslet om at oplyse, om der også stadig arrangeres ture ud af fængslet for de øvrige indsatte, f.eks. til svømmehallen, som det ved ombudsmandens sidste inspektion af fængslet blev oplyst, at der blev.

6. Samtaler med talsmændene

Under inspektionen havde ombudsmanden som nævnt en fælles samtale med talsmændene for henholdsvis afdeling A (en almindelig fællesskabsafdeling) og afdeling H (kontraktafdelingen). Som også tidligere nævnt, var begge talsmænd nyudnævnte.

Nogle af de spørgsmål, som talsmændene rejste, blev afsluttet i de opfølgende breve til talsmændene. De øvrige spørgsmål er medtaget enten de relevante steder i rapporten ovenfor eller nedenfor.

6.1. Tv-kanaler

Talsmanden for afdeling A efterlyste tv-kanaler til indsatte med anden etnisk baggrund.

Der er indgået en fælles tv-aftale for hele Statsfængslet Midtjylland, dvs. både for Fængslet ved Nr. Snede og Fængslet Kærshovedgård. Udvalget af tv-kanaler er således det samme begge steder. Af referater af talsmandsmøder i Statsfængslet Midtjylland, Fængslet ved Nr. Snede, fremgår det, at der er indgået en ny tv-aftale med udbyderen med virkning fra 1. januar 2011 til 1. januar 2014. Det fremgår endvidere, at de tidligere talsmænd på både den lukkede og den åbne afdeling i Fængslet ved Nr. Snede og i Fængslet Kærshovedgård har haft indflydelse på valget af kanaler i den tv-pakke, som denne aftale omfatter.

Det fremgår desuden af referaterne, at indsatte i Statsfængslet ved Nr. Snede tidligere har fremsat ønske om en arabisk kanal, og at fængslet ser positivt på dette ønske. På daværende tidspunkt havde fængslet imidlertid ikke penge til at købe den ekstra receiver, som det kræver.

Under den afsluttende samtale under inspektionen den 12. oktober 2011 af Fængslet Kærshovedgård oplyste ledelsen, at fængslet er bundet af den aftale, der er indgået med tv-udbyderen, men at fængslet vil være opmærksom på ønsket om andre kanaler, når der skal indgås ny aftale.

I det brev, som ombudsmanden sendte til talsmændene som opfølgning på samtalen med dem, nævnte ombudsmanden, at han ville omtale tv-ordningen, herunder ønsket om kanaler, der tilgodeser indsatte med anden etnisk baggrund, i rapporten om inspektionen.

Jeg har noteret mig, at fængslet vil være opmærksom på ønsket om kanaler, der tilgodeser indsatte med anden etnisk baggrund end dansk i forbindelse med indgåelse af en ny aftale om levering af tv-programmer. Jeg går således ud fra, at fængslet inddrager eventuelle talsmænd, inden denne aftale indgås, og at fængslet – hvis der ikke er nogen talsmænd at inddrage – overvejer, hvordan de indsatte så kan få medindflydelse på valget af kanaler.

6.2. Halalkød

Talsmanden for afdeling A fremsatte ønske om, at det blev muligt for de indsatte at købe halalslagtet kød. Han henviste til, at det er muligt i andre fængsler.

Under den afsluttende samtale i Fængslet Kærshovedgård oplyste ledelsen, at de indsatte jævnligt fremsætter ønske om at kunne købe halalslagtet kød. Fængslet har haft kontaktet Direktoratet for Kriminalforsorgen, der havde oplyst, at fængslerne ikke har pligt til at tilbyde denne mulighed.

I Fængslet ved Nr. Snede er det (nu igen) muligt for de indsatte at købe halalslagtet kød. Køb sker gennem fængslets købmand mod ekstra betaling for det arbejde, som købmanden har ved at skulle fremskaffe kødet hos en slagter.

I det opfølgende brev til talsmændene nævnte ombudsmanden, at han ikke var klar over, om fængslet i forbindelse med de tidligere fremsatte ønsker havde undersøgt muligheden for, at den købmand, der betjener Fængslet Kærshovedgård – og som ikke er den samme som betjener Fængslet ved Nr. Snede – kan foretage indkøb af halalslagtet kød.

Selv om spørgsmålet havde været rejst før, foreslog ombudsmanden derfor, at talsmanden som ny talsmand spurgte til denne mulighed på et talsmandsmøde med ledelsen.

Ombudsmanden bad fængslet om at sende en kopi af referatet af det næste talsmandsmøde i fængslet.

I brevet af 19. april 2012 har fængslet oplyst, at der ikke har været afholdt talsmandsmøde på Fængslet Kærshovedgård siden inspektionen i oktober. Der har været afholdt ét talsmandsvalg den 8. januar 2012, hvor en tidligere indsat blev valgt som talsmand. Der blev i forlængelse heraf indkaldt til talsmandsmøde den 17. januar 2012, men mødet blev aflyst, da talsmanden udeblev fra mødet.

Jeg har noteret mig det oplyste. Jeg foretager mig ikke mere vedrørende dette spørgsmål ud over at bemærke, at det var ombudsmandens opfattelse under inspektionen, at fængslet ikke er afvisende over for en ordning med halalslagtet kød, hvis der kan findes en hensigtsmæssig ordning, f.eks. som den i Fængslet ved Nr. Snede.

6.3. Imam

Talsmanden for afdeling A nævnte, at fængslet (kun) har en tyrkisk imam, som de indsatte kan bede om at få kontakt med, men at (mange af) de indsatte ikke er klar over, at de har denne mulighed.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen, at fængslet havde en aftale med en imam i Ikast, der dækkede hele spektret, og således kunne bruges af alle de indsatte, der har brug for en imam.

Ombudsmanden anbefalede over for ledelsen at medtage oplysning herom i fængslets husorden – ligesom der er oplysning om muligheden for at deltage i gudstjeneste og få besøg af fængselspræsten. I forbindelse med den skriftlige opfølgning på samtalen med talsmændene bad ombudsmanden om at blive underrettet om, hvad der videre var sket eller ville ske vedrørende dette forhold.

I brevet af 19. april 2012 har fængslet oplyst, at Statsfængslet Midtjylland har fulgt ombudsmandens anbefaling om kontakt til imam. Det fremgår således nu af vejledningen om opholdet på Fængslet Kærshovedgård, der udleveres til de indsatte, at de ved behov for kontakt til imam, katolsk præst eller lignende kan kontakte afdelingslederen eller overvagtmasteren, som så vil formidle kontakten.

Fængslet har videre oplyst, at det viste sig at være temmelig vanskeligt at finde en imam, som var interesseret i kontakten med de indsatte på Kærshovedgård. Den "lokale" imam fra Ikast var således ikke interesseret i denne opgave. Det lykkedes dog i begyndelsen af marts måned 2012 at indgå en aftale med en imam i Århus, som i forvejen kommer en gang om måneden på Statsfængslet ved Nr. Snede. Det er aftalt med denne imam, at afdelingslederen/overvagtmasteren må udlevere imamens tele-

fonnummer til indsatte, der ønsker kontakt med en imam, hvorefter den indsatte selv kan kontakte den pågældende. Ifølge afdelingslederen har foreløbig én indsat benyttet sig af denne mulighed.

Jeg har noteret mig det oplyste.

6.4. Socialrådgiver

Talsmanden for afdeling A fremsatte ønske om, at fængslet fik en socialrådgiver, der kan hjælpe de indsatte med bl.a. at forberede løsladelsen. Som et eksempel på hjælp, som de indsatte kan have brug for, nævnte han hjælp til ansøgning om kontanthjælp, så den kan udbetales med virkning fra løsladelsestidspunktet.

Ledelsen var enig i, at Fængslet Kærshovedgård har brug for en socialrådgiver, og fængslet oplyste (allerede under den indledende samtale), at fængslet kort tid inden inspektionen havde indgivet en ansøgning herom til Direktoratet for Kriminalforsorgen, som fængslet endnu ikke havde fået svar på. Fængslet nævnte i den forbindelse, at der også er brug for en socialrådgiver til at hjælpe med efterværn for de indsatte, der deltager i behandling i fængslet.

Ombudsmanden bad om underretning fra Direktoratet for Kriminalforsorgen om direktoratets svar til fængslet. Jeg har modtaget en sådan underretning i brev af 7. februar 2012 fra direktoratet.

Direktoratet har i dette brev oplyst, at Statsfængslet Midtjylland og direktoratet i 2011 har haft en løbende dialog om diverse social- og sundhedsfaglige områder, hvor fængslet har ment, at der burde tilføres ressourcer.

Direktoratet har videre oplyst, at direktoratet via satspuljemidlerne har bevilget et behandlingsårsværk til de korttidsdømte i Fængslet Kærshovedgård med virkning fra medio 2011, jf. også oplysning herom i pkt. 4.3, og at fængslet i oktober 2011 blev tilført midler til at styrke den sundhedsmæssige betjening i form af en sygeplejerske i 30 timer om ugen og en læge i fire timer om ugen, jf. også pkt. 7.1.

Direktoratet har imidlertid ikke imødekommet fængslets ønske om midler til at ansætte en ekstra socialrådgiver. Det skyldes, at fængslet på fængslets egen ramme i 2009 netop sparede et socialrådgiverårsværk væk.

Direktoratet har i den forbindelse anført, at direktoratet er af den opfattelse, at fængslet ikke er væsentligt ringere stillet end tidligere, og at den ekstra tilførsel af ressourcer i et vist omfang gør fængslet i stand til at klare nogle af de socialfaglige opgaver, der er nævnt i fængslets ansøgning af 22. september 2011 – hvis nærmere indhold jeg ikke er bekendt med.

Jeg har forståelse for ønsket om en socialrådgiver, der efterlyses af både fængslet og de indsatte, herunder til efterværn. Jeg har imidlertid ikke grundlag for at foretage mig noget i anledning af direktoratets afslag på at give fængslet en ekstra bevilling til at ansætte en socialrådgiver. Jeg har i den forbindelse også lagt vægt på det oplyste om, at fængslet selv valgte at nedlægge en (fuldtids)stilling som socialrådgiver som led i besparelser. Hvis fængslet mener, at der er behov for en socialrådgiver, må midler hertil derfor findes inden for fængslet egen økonomiske ramme.

Da det i fængslets husorden af 15. april 2008 er oplyst, at der er en socialrådgiver, anbefaler jeg samtidig fængslet at opdatere husordenen på dette punkt.

6.5. Information

Talsmanden for afdeling H efterlyste bedre information om regler mv., både forud for indsættelsen og under opholdet.

Talsmanden oplyste desuden under samtalen, at de indsatte ofte henvises til at kontakte andre indsatte, hvis de stiller spørgsmål til personalet.

Spørgsmålet om bedre information forud for indsættelsen blev også rejst af indsatte ved ombudsmandens inspektion af fængslet i 2002. Jeg henviser til pkt. 6.10 i rapporten og opfølgingsrapporterne (nr. 1 og 2) om denne inspektion.

Som det fremgår heraf, udbyggede fængslet dengang de vejledninger, der udsendes til kommende afsonere, og opdaterede fængslets hjemmeside.

Desuden blev der opsat laminerede vejledninger på stuerne, og fængslet oplyste, at der ved indsættelsen udleveres en folder til alle indsatte om fængselsafdelingen.

Ombudsmanden omtalte i rapporten bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 31, stk. 1, hvorefter en indsat snarest efter at være anbragt i institutionen skal vejledes af denne om sine rettigheder, pligter og øvrige forhold under straffuldbyrdelsen. Som også nævnt i denne rapport, forudsatte direktoratet i en skrivelse nr. 72 af 16. maj

2001 (om den dagældende bekendtgørelse om begrænsning af kriminalforsorgens pligt til at udarbejde handleplaner), både at der ved modtagelsen af den indsatte udleveres en kort og overskuelig skriftlig orientering om institutionen til den indsatte, og at den dømte sammen med indkaldelsen til afsoning får tilsendt mere generelt informationsmateriale.

Under den afsluttende samtale ved inspektionen de 12. oktober 2011 oplyste ledelsen, at de indsatte orienteres om regler mv. for opholdet ved indsættelsessamtalen, hvor de også får at vide, at de kan kontakte den tilstedeværende fængselsbetjent med spørgsmål. De indsatte i Fængslet Kærshovedgård har – i modsætning til de indsatte i andre fængsler – ikke kontaktpersoner. Det skyldes, at der er tale om kortvarige ophold. Fængslet oplyste i den forbindelse, at Fængslet Kærshovedgård har en dårligere bemanding end de øvrige åbne fængsler og ikke har samme behov for kontaktpersoner, bl.a. fordi der ikke skal laves handleplaner for de indsatte på grund af deres kortvarige ophold.

Ledelsen oplyste samtidig, at ledelsen vil have fokus på spørgsmålet om information fremover.

På fængslets hjemmeside findes information om fængslet, herunder en vejledning om afsoning i fængslet, der sendes til de indsatte forud for indsættelsen, og svar på forskellige spørgsmål.

Jeg går ud fra, at fængslet fortsat orienterer de indsatte i mindst samme omfang som ved og efter inspektionen i 2002, og at fængslet er opmærksom på løbende at opdatere denne information.

Jeg har noteret mig, at fængslet vil have fokus på spørgsmålet om information fremover.

Personalet bør ikke henvise indsatte, der retter henvendelse med spørgsmål, til at kontakte andre indsatte. Hvis indsatte stiller spørgsmål, som personalet ikke umiddelbart kan svare på, bør personalet undersøge spørgsmålet eller henvise til andet personale, der formodes at kunne svare herpå. Jeg henviser i den forbindelse også til forvaltningslovens § 7, stk. 1, hvorefter en forvaltningsmyndighed i fornødent omfang skal yde vejledning og bistand til personer, der retter henvendelse om spørgsmål inden for myndighedens sagsområde.

Jeg går ud fra, at personalet generelt søger at svare på spørgsmål fra de indsatte, men på baggrund af det, som talsmanden anførte, går jeg samtidig ud fra, at fængslet vil overveje at gøre personalet bekendt med dette forhold.

6.6. Opsparing af udgange

Den ene af talsmændene oplyste, at nogle indsatte over for ham havde givet udtryk for, at de ville have opsparet udgange til afholdelse i forbindelse med løsladelsen, hvis de havde været klar over, at der var denne mulighed. Han efterlyste derfor bedre information fra fængslets side om denne mulighed.

Så vidt ombudsmanden forstod, var det for de indsatte ikke kun et spørgsmål om at kunne vælge at blive løsladt tidligere i stedet for at få udgang under afsoningen, men også et økonomisk spørgsmål. Nogle indsatte søger ikke om udgang, fordi de ikke har råd til det, og får dermed ikke de udgange, som de kunne have været berettiget til.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen, at de indsatte selv skal søge om udgang, herunder om tilladelse til at opspare udgang til afvikling i forbindelse med løsladelsen. Ledelsen oplyste i den forbindelse, at de indsatte informeres om udgangsreglerne ved indsættelsessamtalen.

Det blev endvidere bekræftet, at det er muligt at opspare udgange (jf. udgangsbekendtgørelsen § 38). Ledelsen oplyste i den forbindelse bl.a., at det er en fordel for fængslet, når de indsatte opsparer udgange til afholdelse i forbindelse med løsladelsen, både fordi den indsatte stue bliver ledig tidligere, og fordi der vil være færre sager om udgangsmisbrug. Ledelsen ville overveje om den måde, som fængslet i praksis administrerede reglerne på, var i overensstemmelse med reglerne. Hvis det var tilfældet, ville fængslet overveje spørgsmålet om information om denne mulighed.

Ombudsmanden bad om underretning om resultatet af fængslets overvejelser.

I brevet af 19. april 2012 har fængslet oplyst, at ledelsen har overvejet spørgsmålet, og at det er ledelsens opfattelse, at fængslets praksis i relation til opsparing af udgang er i overensstemmelse med reglerne. Fængslet har gengivet reglerne herom i § 38, stk. 4 og 5, i udgangsbekendtgørelsen, nu bekendtgørelse nr. 289 af 26. marts 2012, der lyder sådan:

”Stk. 4. Der kan opspares indtil 4 udgange. En opsparet udgang, der benyttes i forlængelse af en udgang, har en varighed af 48 timer. Opspærede udgange kan

sammenlægges og deles. Den enkelte udgang skal dog mindst være af den i stk. 3 nævnte varighed.

Stk. 5. Udgang af tilsvarende varighed som nævnt i stk. 3 kan gives på andre dage, hvis særlige forhold taler derfor. Finder afrejse sted på en arbejdsfri dag, kan afrejetidspunktet fremrykkes mod tilsvarende fremrykning af hjemkomsttidspunktet.”

Fængslet har også citeret pkt. 73 i udgangsvejledningen, nu vejledning nr. 29 af 29. marts 2012, hvor følgende er anført:

”Med hensyn til opsparring af udgange og opsplittning af udgang i 3 udgange af indtil 12 timers varighed eller i 2 udgange af indtil henholdsvis 12 timers og 24 timers varighed henvises til udgangsbekendtgørelsens § 38, stk. 4, og § 39. Indsatte i lukkede institutioner vil navnlig kunne få tilladelse til opsplittning af weekendudgang i tilfælde, hvor hensynet til familien taler herfor. Afvikling af opsparede udgange kan efter institutionens bestemmelse f.eks. finde sted ved sammenlægning af flere udgange evt. i forbindelse med løsladelsen.”

I forlængelse heraf har fængslet oplyst, at der i Fængslet Kærshovedgårds regelsamling for indsatte under afsnittet om afvikling af regelmæssig udgang i pkt. 3 om udgang bl.a. er anført følgende:

”Der kan gives orlov i dagene umiddelbart forud for løsladelsen, således at den indsatte ikke vender tilbage til fængslet efter udgangen”.

Fængslet har herefter i brevet af 19. april 2012 anført følgende:

”Indsatte på Kærshovedgård, som afsoner domme på 60 dage eller derunder, har typisk mulighed for at afvikle én eller max. 2 regelmæssige weekendudgange til nærtstående, jf. udgangsbekendtgørelsens § 35, og det er fængslets opfattelse, at det er i overensstemmelse med reglerne i udgangsbekendtgørelsen, at denne/disse afvikles i forbindelse med løsladelsen.

Som nævnt under Deres besøg kan det ligefrem være i såvel den indsattes som fængslets interesse, at der sker opsparring + afvikling i forbindelse med løsladelse, da såvel den indsatte som fængslet sparer rejseomkostninger, og da det frigør kapacitet i fængslet, hvilket er en fordel, når der er det store pres på belæggingsgraden, som der er i øjeblikket.

Det bemærkes dog, at tilladelse til udgang under alle omstændigheder forudsætter, at der ikke er bestemte grunde til at antage, at den indsatte i forbindelse med udgang vil begå ny kriminalitet, unddrage sig straffuldbyrdelse eller på anden måde misbruge udgangstilladelsen, og at hensynet til retshåndhævelsen ikke i øvrigt taler imod udgangstilladelsen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 46, stk. 1, nr. 2 og 3. Det vil sige, at der skal foretages en misbrugsvurdering, jf. kapitel 7 i udgangsvejledningen.

I forbindelse med Deres besøg efterspurgte de indsatte bedre information omkring muligheden for opsparing af udgang.

Efter Deres besøg har afdelingsledelsen indskærpet personalet en række forhold omkring udgang:

- at fængslet har pligt til at behandle spørgsmålet om udgang, når de tidsmæssige betingelser er opfyldt, uanset om den indsatte konkret søger om udgangstilladelse, jf. udgangsbekendtgørelsens § 24, stk. 1.
- at personalet i forbindelse med indsættelsessamtalen orienterer de indsatte om de tidsmæssige betingelser for udgang, jf. udgangsbekendtgørelsens § 36.
- at fængslet dog tidligst skal tage spørgsmålet op til overvejelse, når den indsatte har haft ophold i fængslet i 3 måneder, såfremt den indsatte er frataget muligheden for udgang, jf. udgangsbekendtgørelsens § 24, stk. 2, jf. § 22, stk. 1.
- at personalet i forbindelse med indsættelsessamtalen orienterer de indsatte om, at tilladelse til udgang under alle omstændigheder forudsætter, at der ikke vurderes at være risiko for udgangsmisbrug.
- at personalet i forbindelse med indsættelsessamtalen orienterer de indsatte om, at man som udgangspunkt kun kan få udgang til nærtstående personer, som har bekræftet at ville modtage den indsatte på besøg.
- at personalet i forbindelse med indsættelsessamtalen orienterer de indsatte om, at fængslet kan give tilladelse til opsparing af udgang, og at fængslet kan tillade at opsparet udgang afvikles i forbindelse med løsladelsen, og at det be-

ror på en konkret vurdering i den enkelte sag, og forudsætter en ansøgning fra indsatte.”

Jeg har noteret mig det oplyste.

7. Andre forhold

7.1. Lægebetjening mv.

På tidspunktet for ombudsmandens sidste inspektion af Fængslet Kærshovedgård havde fængslet hverken læge eller sygeplejerske tilknyttet, men fængslet benyttede en praktiserende læge i Ikast, når der konkret var behov for læge til de indsatte. Årsagen til, at fængslet ikke ligesom de øvrige fængsler havde egen læge, var, at fængslet kun modtager korttidsindsatte.

Også fordi klientellet er blevet dårligere, ansatte fængslet i 2004 en sygeplejerske på deltid. Denne sygeplejerske har 22 timer om ugen i fængslet.

Af samme grund, og fordi der havde været nogle dødsfald i fængslet de senere år, havde fængslet ønsket egen læge, der tager ansvar for medicineringen af de indsatte i fængslet. Direktoratet for Kriminalforsorgen bevilgede som nævnt i pkt. 6.4 i oktober 2011 midler til en læge i fire timer om ugen og til en ekstra sygeplejerske i 30 timer om ugen. Det blev oplyst, at de bevilgede timer til læge ligger ud over de fire timer, som fængslet havde i forvejen hos en privatpraktiserende læge i Ikast.

Det blev endvidere oplyst, at stillingen som sygeplejerske var opslået.

Som nævnt i rapporten om inspektionen dagen før af Statsfængslet Midtjylland, Fængslet ved Nr. Snede, blev det under denne inspektion oplyst, at en overenskomstæssig konflikt mellem Praktiserende Lægers Organisation (PLO) og Moderniseringsstyrelsen (tidligere Personalestyrelsen) har betydet en stor stigning i udgifterne til sundhedsydelse i fængslet. Konflikten havde på det tidspunkt, som anført i rapporten om Fængslet ved Nr. Snede, stået på i næsten to år, og ledelsen var ikke bekendt med udsigterne til, at konflikten ophørte. I denne rapport har jeg anført følgende:

”Jeg har forstået oplysningerne sådan, at udgifterne til honorering af fængselslægerne i kriminalforsorgens institutioner er steget markant som følge af den overenskomstæssige konflikt mellem Moderniseringsstyrelsen og PLO, og at konflikten dermed er en stor belastning for budgetterne i kriminalforsorgens institutioner. Direktoratet for Kriminalforsorgen har på min forespørgsel oplyst (juni 2012)

at konflikten fortsat ikke er løst. Direktoratet har bekræftet, at det er et stort økonomisk problem for landets fængsler, arresthuse og pensioner, og at denne belastning også har betydning for de indsattes forhold, men sådan at der fortsat tilkaldes læge, når der er behov for det. Uanset det oplyste om belastningen, har jeg ikke mulighed for – inden for rammerne af ombudsmandens virksomhed – at foretage noget vedrørende konflikten.”

7.2. Talsmandsordning

Forud for inspektionen blev Fængslet Kærshovedgård bedt om at sende kopi af referatet af det seneste talsmandsmøde.

I brevet af 30. september 2011 oplyste fængselsinspektøren, at der ikke var vedlagt et sådant referat, da der gennem længere tid ikke havde været valgt talsmænd på Fængslet Kærshovedgård – på trods af fængslets skriftlige opfordring hertil. På tidspunktet for inspektionen den 12. oktober 2011 var der, som det fremgår ovenfor, valgt talsmænd.

Som nævnt i rapporten fra ombudsmandens sidste inspektion af fængslet, havde der på det tidspunkt hidtil ikke været valgt talsmænd i fængslet. Forud for ombudsmandens besøg dengang opfordrede fængslet de indsatte til at vælge en talsmand for hver afdeling, men det førte ikke til valg af talsmænd.

Som nævnt i pkt. 6.2 har fængslet i brevet af 19. april 2012 oplyst, at der siden inspektionen har været afholdt ét talsmandsvalg den 8. januar 2012, hvor der blev valgt en talsmand. Som ligeledes nævnt blev der indkaldt til talsmandsmøde den 17. januar 2012, men mødet blev aflyst, da talsmanden udeblev fra mødet. Der har heller ikke siden da været afholdt talsmandsmøde på Fængslet Kærshovedgård.

I brevet af 19. april 2012 har fængslet videre anført følgende:

”På Kærshovedgård er der på afdelingerne opsat opslag, hvor de indsatte orienteres om muligheden for at vælge talsmænd, jf. § 2, stk. 3 i bekendtgørelse om gennemførelsen af medindflydelse for indsatte i kriminalforsorgens institutioner (talsmandsbekendtgørelsen).

Det er imidlertid yderst sjældent, at de indsatte på Kærshovedgård ønsker at vælge talsmænd. Kærshovedgård er et fængsel for korttidsafsonere med domme på max. 60 dage, og behovet for at øve indflydelse på deres tilværelse i instituti-

onen gennem valgte talsmænd, jf. straffuldbyrdelseslovens § 34, stk. 1, er tilsyneladende meget begrænset. Der har ikke været afholdt talsmandsvalg siden den 8. januar 2012.

Fængslet skønner, at muligheden for at øve indflydelse på tilværelsen i institutionen tilgodeses på anden måde.

Afdelingslederen og dennes souschef har således på skift kontortid hver eftermiddag mandag – fredag af en halv times varighed, hvor de indsatte kan henvende sig og tale med den lokale ledelse omkring deres afsoningsforhold og tilværelsen i institutionen.”

Jeg har noteret mig, at det af fængslets brev af 30. september 2011 fremgår, at fængslet – så vidt jeg forstår det til stadighed – opfordrer de indsatte til at vælge talsmænd. At det er svært at få valgt talsmænd i Fængslet Kærshovedgård skyldes som nævnt af fængslet i brevet af 19. april 2012, at de indsatte kun opholder sig kortvarigt i dette fængsel.

Jeg har desuden noteret mig, at afdelingslederen og dennes souschef alle hverdage har kontortid, hvor de indsatte kan henvende sig, og at de indsatte på denne måde har mulighed for at øve indflydelse på deres tilværelse i fængslet.

Jeg går ud fra, at fængslet også – når særlige omstændigheder taler for det – tager initiativ til drøftelser med alle indsatte eller med grupper af indsatte, hvis de indsatte ikke har valgt talsmænd, jf. § 2, stk. 2, i talsmandsbekendtgørelsen. Jeg går desuden ud fra, at der laves referat af sådanne møder, jf. henvisningen i denne bestemmelse til bekendtgørelsens § 1, stk. 3.

8. Rapportgennemgang

Som nævnt i indledningen bad jeg under inspektionen om at låne alle sagsakterne i de seneste ti sager, hvori fængslet havde truffet afgørelse om endelig udelukkelse fra fællesskab, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 1. Min anmodning omfattede både det notat, der er udarbejdet ”til sagen”, og det notat, der er udarbejdet ”til klienten”, samt de underliggende rapporter i sagen.

Hvis der havde været klaget til Direktoratet for Kriminalforsorgen over afgørelserne i nogen af disse tilfælde, bad jeg også om kopi af direktoratets afgørelse i sagen (hvis den forelå på daværende tidspunkt).

Jeg modtog under inspektionen ti sager om udelukkelse fra fællesskab og en liste over sager om udelukkelse fra fællesskab, der var søgt frem for perioden 1. januar 2009 til 12. oktober 2011. Det blev samtidig oplyst, og er også noteret på listen, at der ikke var registreret nogen klagesager.

Jeg har som ønsket modtaget både notatet til klienten og notatet til sagen samt underliggende rapporter, herunder forhørsnotater. I et tilfælde mangler dog en underliggende rapport, der er omtalt i notatet til sagen. Det er i forbindelse med fremsøgningen af sagerne til mig noteret på notatet, at denne rapport ikke har kunnet findes. I et andet tilfælde mangler det forhørsnotat, der er henvist til i notatet "til sagen", men i notatet er der en nærmere redegørelse for de nærmere omstændigheder i sagen.

Ved min gennemgang af rapporterne er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anbringelse i de enkelte tilfælde. Min gennemgang har været koncentreret om overholdelse af de procedureregler, der gælder på området.

8.1. Betingelser

Reglerne om udelukkelse fra fællesskab findes i straffuldbyrdelseslovens § 63 og i en bekendtgørelse om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv. i fængsler og arresthuse. På tidspunktet for afgørelserne i de konkrete tilfælde gjaldt bekendtgørelse nr. 440 af 30. maj 2008, der nu er afløst af bekendtgørelse nr. 283 af 26. marts 2012. Til bekendtgørelsen knytter sig en vejledning om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv., i fængsler og arresthuse. Dengang gjaldt vejledning nr. 28 af 3. juni 2008, der nu er afløst af vejledning nr. 26 af 29. marts 2012.

Efter lovens § 63, stk. 1, kan en indsat udelukkes fra fællesskab med andre indsatte, hvis det er nødvendigt for at forebygge undvigelse, strafbar virksomhed eller voldsom adfærd (nr. 1), for at gennemføre foranstaltninger, der er nødvendige af sikkerhedshensyn eller påkrævet for at gennemføre en almindelig sundhedskontrol eller forebygge smittefare (nr. 2), eller fordi den indsatte udviser en grov eller oftere gentagen utiladelig adfærd, som er åbenbart uforenelig med fortsat ophold i fællesskab (nr. 3).

Hvis der er grund til at antage, at betingelserne i stk. 1 for udelukkelse fra fællesskab eller for overførsel er opfyldt, kan institutionen midlertidigt udelukke den indsatte fra fællesskab med andre indsatte, mens spørgsmålet om (endelig) udelukkelse eller overførsel behandles, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 2.

En sag om et disciplinært forhold kan føre til, at der træffes afgørelse om, f.eks. både at den indsatte skal udelukkes fra fællesskab og ikendes en disciplinærstraf. I sådanne "blandede sager" skal man i princippet overholde reglerne i både bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab og i disciplinærstrafbekendtgørelsen (nr. 385 af 17. maj 2001 om udståelse af strafcelle, anvendelse af forhørscele og behandlingen af disciplinærsager i fængsler og arresthuse). Bestemmelserne om notatpligt i de to bekendtgørelser er dog af stort set samme indhold, jf. herved § 5, stk. 4 og 5, i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab og § 8 i disciplinærstrafbekendtgørelsen. Forskellen i de to regelsæt er navnlig, i hvilket omfang den indsatte kan få indsigt i de oplysninger, der skal noteres, jf. nedenfor under pkt. 8.3 om afskæring af partsaktindsigt mv. i de "rene sager" om udelukkelse fra fællesskab.

8.2. Lidt om sagerne

Sagerne vedrører udelukkelse fra fællesskab i perioden fra den 10. marts 2009 til og med den 28. juni 2011, dvs. en periode på godt to år og tre måneder. I tre af tilfældene var der en forudgående midlertidig udelukkelse fra fællesskab (frem til afholdelse af forhør).

Den nyeste sag er på oversigten registreret som en uafsluttet udelukkelse fra fællesskab, men det er påført, at den ved en fejl ikke var blevet afsluttet i journalsystemet. Den pågældende blev løsladt den 30. juni 2011, dvs. to dage efter udelukkelsen.

I syv af sagerne skete udelukkelsen efter straffuldbyrdslovens § 63, stk. 1, nr. 1. Fire af disse tilfælde er i oversigten rubriceret som sket for at forebygge voldsom adfærd, og i de andre tre tilfælde for at hindre strafbar virksomhed.

I et af de øvrige tre tilfælde skete udelukkelsen efter § 63, stk. 1, nr. 2 (fordi den indsatte modsatte sig sikkerhedsforanstaltninger) og i de to sidste efter § 63, stk. 1, nr. 3 (fordi fortsat ophold i fællesskab med andre indsatte blev anset for uforsvarligt).

Udelukkelse fra fællesskab varede i otte tilfælde mellem en og fem dage, og i de andre to tilfælde henholdsvis otte og 27 dage.

8.3. Afskæring af partsaktindsigt mv.

Ved lov nr. 382 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forvaltningsloven, skete der en afskæring af retten til partsaktindsigt. (se nu § 9, stk. 4, i forvaltningsloven) i visse sagstyper, f.eks. sager om udelukkelse fra fællesskab. Det in-

debærer, at der ikke længere skal ske partshøring i sager, hvor der kun træffes afgørelse i denne sagstype. Den indsatte har dog stadig ret til at udtale sig, jf. § 5, stk. 1, i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab.

Ved meddelelse af begrundelsen for afgørelsen i "rene sager" skal den indsatte kun orienteres om, hvilke retsregler afgørelsen er truffet efter, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 4, nr. 7, jf. begrænsningerne angivet i forvaltningslovens § 24, stk. 3, 1. pkt., jf. § 24, stk. 1, 1. pkt. Det notat, der skal udfærdiges "til sagen", skal dog indeholde en nærmere "fuld" begrundelse, jf. § 5, stk. 5, i bekendtgørelsen. På grund af afskæringen af partsaktindsigt har de indsatte dog ikke ret til at få kopi af notatet "til sagen", men får det notat, der udarbejdes "til klienten".

Reglerne i forvaltningslovens § 9, stk. 4, er ikke til hinder for, at der efter omstændighederne gives meroffentlighed og en nærmere begrundelse, hvis hverken private eller offentlige interesser taler imod det, jf. forarbejderne til lovændringen fra 2002 (lovforslag nr. 140 af 27. februar 2020) og pkt. 8, 5. afsnit, i vejledningen om udelukkelse fra fællesskab.

8.3.1. Udtaleret

I notatet – både til sagen og til klienten – om udelukkelse fra fællesskab fremgår det som en standard, at den indsatte er orienteret om sine muligheder for at udtale sig i sagen, inden der træffes afgørelse. I pkt. 5 i notatet til sagen og i pkt. 6 i notatet til klienten ("Indsattes forklaring") kan der gøres notat om deltagelse af bisidder og indsattes bemærkninger.

Dette punkt er udfyldt i alle tilfælde på nær ét. I dette ene tilfælde er afgørelsen om udelukkelse fra fællesskab truffet efter et forhør, og forhørsnotatet med den indsattes forklaring er vedlagt.

8.3.2. Begrundelse og notatpligt

Som nævnt ovenfor skal der i de såkaldte "rene sager" om udelukkelse fra fællesskab efter § 5, stk. 4 og 5, udfærdiges notat "til sagen" med bl.a. en begrundelse for afgørelsen. Den indsatte har dog som nævnt kun ret til oplysningen i notatet "til klienten" om de retsregler, som afgørelsen er truffet efter, jf. herved § 5, stk. 4, nr. 7, med henvisning til forvaltningslovens § 24, stk. 3, 1. pkt., jf. § 24, stk. 1, 1. pkt.

I de notater, som jeg har modtaget, er der i alle tilfælde under pkt. 3 "Grundlag" henvist til retsgrundlaget, og den relevante del af § 63, stk. 1, i straffuldbyrdelsesloven er gengivet. Det fremgår endvidere som en standard i alle tilfælde, at den indsatte er orienteret om reglerne for anbringelsen.

Notatet "til sagen" indeholder et pkt. 6 "Sagsfremstilling", der er udfyldt i alle tilfælde på nær ét. I dette ene tilfælde fremgår de nærmere omstændigheder, der ligger til grund for beslutningen om udelukkelse fra fællesskab, dog af notatet i øvrigt. I tre af tilfældene er der i punktet blot en henvisning til forhørsnotatet, der indeholder en gengivelse af det indberettede.

Notatet "til sagen" indeholder også et punkt med overskriften "Begrundelse". Direktoratet har tidligere oplyst, at dette punkt skal anvendes til at begrunde strafudmålingen i den konkrete sag, og at det sker ved henvisning til normalreaktionerne på området. Hvis sanktionen afviger fra normalreaktionerne, skal kun de relevante formildende eller skærpende omstændigheder anføres. Under overskriften til dette punkt er der i nogle af notaterne anført følgende: "Begrundelse for hvorfor udelukkelse er nødvendig praksis, evt. fravigelse fra praksis".

Dette punkt er udfyldt i alle tilfælde, herunder med bevisbedømmelse.

8.4. Ophør

Udelukkelse fra fællesskab er en fremadrettet foranstaltning, der straks skal bringes til ophør, når betingelserne for udelukkelsen ikke længere er opfyldt, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 7, 1. pkt.

Institutionen skal mindst én gang om ugen overveje spørgsmålet om helt eller delvist at bringe udelukkelsen fra fællesskab til ophør, jf. bestemmelsens 2. pkt.

Når udelukkelse fra fællesskab bringes til ophør, skal der gøres notat om dato og klokkeslæt for ophøret, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 1. Efter § 9, stk. 2, skal der endvidere gøres notat om institutionens overvejelser efter straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 7, 2. pkt., om helt eller delvist at bringe udelukkelsen til ophør, herunder om dato og klokkeslæt for overvejelserne.

Der er i alle sager gjort notat om dato og klokkeslæt for udelukkelsen, og i alle sager på nær én er der også gjort notat om dato og klokkeslæt for, hvornår udelukkelsen er

ophørt. Som tidligere nævnt skyldes det manglende notat i det ene tilfælde en fejl, og fængslet har samtidig oplyst, hvornår udelukkelsen i dette tilfælde ophørte.

Som nævnt ovenfor varede udelukkelseerne i otte tilfælde mellem en og fem dage, og i de andre to tilfælde henholdsvis otte og 27 dage.

I det tilfælde, hvor udelukkelsen varede otte dage, er der ingen notater om overvejelser om ophør.

I det tilfælde, hvor udelukkelsen varede 27 dage, er der to ugenotater. Det første er oprettet ti dage efter, at udelukkelsen blev iværksat, og det andet 14 dage derefter.

Spørgsmålet om ophør skal som nævnt overvejes "mindst" en gang om ugen. Jeg går ud fra, at der er tale om enkeltstående tilfælde, og at fængslet således er opmærksom på bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 7, 2. pkt., og pligten til at gøre notat om fængslets overvejelser efter denne bestemmelse, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 2.

Jeg har i den forbindelse også noteret mig, at der i et af de andre tilfælde, hvor udelukkelsen varede fem dage, er notat om fængslets overvejelser om ophør i forbindelse med, at der blev truffet beslutning om ophør.

Efter bekendtgørelsens § 6, stk. 1, skal indsatte, der har været udelukket fra fællesskab i mere end 14 dage, vejledes udførligt om de særlige rettigheder og tilbud, der tilkommer dem efter denne bestemmelse og § 7 (der vedrører udelukkelse fra fællesskab i mere end tre måneder). Med henblik på at mindske den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, som er forbundet med udelukkelse fra fællesskab, påhviler det efter § 6, stk. 1, personalet løbende at være særligt opmærksom på, om indsatte, som er udelukket fra fællesskab i mere end 14 dage, har behov for øget personalekontakt, tilsyn af læge, herunder en psykiater mv. Det påhviler også personalet at være opmærksom på, at dette behov øges i takt med varigheden af udelukkelsen.

Efter § 6, stk. 2, skal personalet i forhold til indsatte, der har været udelukket fra fællesskab i mere end 14 dage, være særligt opmærksom på, om der under henvisning til den indsatte forhold sammenholdt med hensynet til orden og sikkerhed i institutionen kan ske lempelser. Som eksempler på lempelser er nævnt fællesskab med en eller

flere andre indsatte i cellen eller under gårdtur, mulighed for at arbejde i fællesskab og aktiviteter i fritiden med en eller flere andre indsatte eller med personalet.

Indsatte, der har været udelukket fra fællesskab i mere end 14 dage, skal endvidere efter § 6, stk. 3, tilbydes regelmæssige og længerevarende samtaler med f.eks. præst, læge eller psykolog, have tv stillet gratis til rådighed og have særlig adgang til eneundervisning og arbejde, herunder anden godkendt aktivitet, som kan medvirke til at mindske den særlige belastning og risiko for forstyrrelse af det psykiske helbred, som er forbundet med udelukkelse fra fællesskab.

Af rapporten i det konkrete tilfælde, hvor udelukkelsen fra fællesskab varede i 27 dage, fremgår det, at udelukkelsen fra fællesskab skete med mulighed for samvær med medindsatte, men den indsatte ønskede hverken samvær med medindsatte eller personale.

Det fremgår ikke af rapporten, at den indsatte blev vejledt i overensstemmelse med bekendtgørelsens § 6, stk. 1, da han havde været udelukket fra fællesskab i 14 dage. Det fremgår heller ikke, om den indsatte fik de tilbud, der er nævnt i § 6, stk. 3.

Også fordi udelukkelsen fra fællesskab i dette tilfælde skete for mere end to år siden, har jeg ikke fundet grundlag for at afklare disse forhold nærmere. Jeg går ud fra, at det sjældent forekommer, at der er (meget) langvarige udelukkelse fra fællesskab, men jeg går samtidig ud fra, at fængslet desuagtet er opmærksom på de særlige regler, der gælder for anbringelser, der varer mere end 14 dage.

8.5. Kompetence

Kompetencen til at træffe beslutning om udelukkelse fra fællesskab ligger hos institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, jf. straffuldbyrdelseslovens § 63, stk. 1.

Blandt de regler, som jeg modtog fra fængslet forud for inspektionen, er der ikke regler om kompetencen til at træffe beslutning om (bl.a.) udelukkelse fra fællesskab.

Beslutningen om udelukkelse fra fællesskab er i ni tilfælde truffet af en overvagtimester og i det sidste tilfælde af en afdelingsleder.

Beslutningen om ophør af udelukkelsen fra fællesskab er i et tilfælde truffet af en overvagtimester og i de andre tilfælde af enten en it-medarbejder eller en fængselsbetjent.

I pkt. 10 i Direktoratet for Kriminalforsorgens vejledning nr. 11991 af 29. juni 2001 om adgang til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner (delegationsvejledningen) er det nævnt, at de lokale kompetenceforhold og arbejdsgange bør være fastsat udtrykkeligt i lokale regler i de tilfælde, hvor kompetencen er henlagt til institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil.

I sagen om inspektionen af Fængslet ved Nr. Snede har jeg bedt om at få oplyst, om der er fastsat sådanne interne regler for så vidt angår anbringelse i observationscelle, der også er reguleret i bekendtgørelsen om udelukkelse af indsatte fra fællesskab.

Medmindre det fremgår af fængslets svar på denne anmodning, beder jeg om at få oplyst, om der er fastsat sådanne interne kompetenceregler for så vidt angår udelukkelse fra fællesskab efter straffuldbyrdelseslovens § 63, og så fald også kopi heraf.

Når et sagsområde er uddelegeret, bør institutionens leder inddrages under behandlingen af en konkret sag, hvis den giver anledning til tvivl, jf. pkt. 7 i delegationsvejledningen.

De lokale regler bør ifølge denne vejledning også indeholde nogle arbejdsgange, der gør det muligt for institutionens leder effektivt at udøve sine styrings- og instruktionsbeføjelser. I forbindelse med opfølgning på inspektion af Anstalten ved Herstedvester i 2005 har Direktoratet for Kriminalforsorgen bl.a. oplyst, at institutionens leder bør føre et løbende tilsyn med området, f.eks. i form af stikprøvevis gennemgang af sagerne.

Medmindre det fremgår af interne kompetenceregler eller svaret i sagen om Fængslet ved Nr. Snede, beder jeg fængslet om at oplyse, hvordan inspektionen fører tilsyn med området for (bl.a.) udelukkelse fra fællesskab i Fængslet Kærshovedgård.

Opfølgning

Jeg beder fængslet om at sende de oplysninger mv., som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen, som jeg også beder om en udtalelse.

Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet Midtjylland, Fængslet Kærshovedgård, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i fængslet.

København, den 17-09-2012

Jørgen Steen Sørensen